

חמ"ד ועד

רחל מינס

ט"ו בשבט תשפ"ב 2022
מגישות: נעה קלצקי, נטע ריפס ואביגיל
אופק.
אולפנת נווה חנה

תוכן עניינים

1..... דף שער

2..... תוכן עניינים

3..... מבוא העדות

סיפור העדות

4..... הרקע לפני העלייה לארץ.

5..... פועלה של רחל בארץ.

מרכיבי העדות

6..... מאורע כ"ט בנובמבר, פרשת טביעת הספינה רפיח.

7..... ליטא, תנועת בני עקיבא.

8..... מקורות מידע

9..... הרחבה על המכתב

10..... רשימה ביבליוגרפית

11..... רפלקציה קבוצתית

12..... נספח

מבוא העדות

בחרנו לעשות את העבודה על רחל מינס ניצולת שואה מ"נצר אחרון", מכיוון שראינו בלעשות עבודה על מישהי שאין לה משפחה ערך גדול יותר, כי אם לא היינו עושות עליה, הסיפור שלה לא היה מסופר ונשמע וזה היה חבל כי מגיע לה הכבוד שישמעו עליה ועל גדולתה, על מה שהיא עשתה עבור ארץ ישראל ועל כמה היא הקריבה. אפשר ללמוד ממנה רבות, לקחת השראה ודוגמא ליום יום.

רחל מינס נולדה בתאריך י' סיוון תרע"ח, 21.5.1918, בעיר קיברטי, שבליטא, ונהרגה ב- כ"ה בחשוון תש"י {17.11.1949} רחל הובאה למנוחת עולמים בקבר אחים גדול בהר הרצל בירושלים. ככל שמתקדמים בסיפורה מבינים כמה היא הייתה גיבורה, נחושה, עזרה לזולת, ושמה את טובת הכלל לפניה.

סיפור העדות:**את הרקע על חייה של רחל מינס ליקטנו מהארכיון שבגוש עציון
הרקע לפני העליה לארץ-**

רחל מינס נולדה בתאריך " סיוון תרע"ח, 21.5.1918, בעיר קיברטי, שבליטא. רחל גדלה בבית דתי וחונכה בדרכי ה' על ידי הוריה צבי ומרים מינס. היא למדה בבית ספר תיכוני בעירה, ושלטה בשפה העברית. בתחילת מלחמת העולם השנייה פרצו הנאצים לעירה והשתלטו על העיר. לימודיה הופסקו, וכל משפחתה נספתה במלחמה. ב 22 באוגוסט 1941, הועברה לגטו קובנה ונכלאה שם למשך שלוש וחצי שנים, ולאחר מכן ב 19 בינואר 1945, שחרר הצבא הסובייטי את המחנה בו הייתה כלואה. המחנה האחרון אליו הייתה אמורה להישלח היה מחנה העבודה בציכוצ'ינק, אך לפני הגעתה למחנה, רחל החליטה שהיא מאסה בחיי המחנות ולכן החליטה לנסוע לקהילה היהודית שבפולין.

שם התחברה לחברי תנועת בני עקיבא ושם נולד לראשונה הרעיון לעלות לארץ ישראל. בעיר לודג' בה התגוררה, הצטרפה לקיבוץ "תורה ועבודה" ומשם עברה לקרקוב בלשליזיה עלית. בלשליזיה היא עבדה כמורה לעברית בבית הספר היהודי שם, ואף העבירה שיעורים לחברי הקיבוץ. כשרחל שומעת שתנועת "הבריחה" מתחילה לצבור תאוצה, היא בוחרת לחבור לקבוצה אשר מונה כ-250,000 ניצולי שואה.

התנועה החלה לנדוד למחנות העקורים בארצות המערב, בכדי להגיע לנמל היציאה אשר משם יוכלו לעלות על ספינה ולהפליג לארץ ישראל.

רחל נסעה על ספינת "רפיח" אשר היו עליה עוד כ-785 מעפילים, ולא רחוק מחופי ישראל ספינתה עלתה על שרטון וטבעה.

מתו כ-8 אנשים שהיו על הספינה, הניצולים (ובתוכם רחל) שחו עד שמצאו מחסה בחוף שומם. לאחר שלושה ימים הופיע מטוס בריטי שהצניח לעברם מזון וציוד, אשר יסייעו להם לשרוד, ולאחר המטוס הגיעה ספינת מלחמה יוונית בכדי לחלץ את צוות אוניית "רפיח".

בעקבותיה הגיעו גם ספינות בריטיות מהארץ בכדי להעביר את המעפילים למחנות מעצר בקפריסין. רחל שהתה בקפריסין כשמונה חודשים שבמהלכם ניצלה את זמנה ושימשה כמורה לחברי הקיבוץ ולבני הנוער.

פועלה של רחל בארץ ישראל-

לאחר השהות במחנה המעצר בקפריסין רחל עלתה לארץ בשנת 1946. מיד לאחר הגעתה, ללא רגע של מנוחה, נשלחה למעצר בעתלית, ומשם היא שוחררה לאחר כמה שבועות.

בסופו של דבר הצטרפה לכפר עזיון, היישוב הראשון אשר הוקם בגוש עזיון, ולאחר זמן לא רב השתקעה בקיבוץ והחלה לטפל בילדי בית הספר.

בקיבוץ הכירה את בחיר ליבה יחזקאל, והם החליטו להתחתן.

רחל ויחזקאל רצו להינשא בתל אביב, אך הבינו שעקב המצור, הם לא יצליחו להגיע לתל אביב, ולבסוף החליטו להישאר בקיבוץ ולהתחתן שם.

במאורע "כט בנובמבר" 1947 החליט האו"ם שגוש עזיון לא ייחשב כחלק משטחה של מדינת היהודים.

לאחר ההחלטה ערביי הסביבה החלו לתקוף את יישובי הגוש, ומאז תושבי הגוש היו נתונים בקרב ובמצור מתמשך.

אספקת הנשק והציוד הגיעה אליהם דרך שיירות או בדרכים אוויריות.

מתיישיבי הגוש רחל ביניהם שירתו בהגנה, חטיבת עזיון.

בזמן המתקפה רחל מונתה לראש יחידת החובשים וביצעה את תפקידה במסירות.

בד' באייר תש"ח, תקפו ערביי הלגיון את המפקדה של כפר עזיון שהייתה ממוקמת בבניין המנזר הגרמני. במהלך המתקפה, הערבים פוצצו את המנזר וכל מי שהיה שם נקבר בעודו חי.

במקלט שתחת הבניין, החובשות וביניהן רחל ישבו וגם הן נקברו בעודן חיות.

למעלה ממאה מלוחמי הכפר נפלו באותו היום.

בה' באייר תש"ח יום לאחר נפילת כפר עזיון, יום הכרזת המדינה, נפלו שאר יישובי הגוש.

רחל הייתה בת שלוש בנפלה.

גופות הנופלים נותרו בשטח ירדן ושרידיהם נאספו במבצע מיוחד ע"י הרבנות הצבאית בשנת 1949 כשנה מתום הקרב.

הם הובאו למנוחת עולמים בקבר אחים גדול בהר הרצל ירושלים, בטקס ממלכתי שהתקיים ביום כ"ה בחשוון תש"י {17.11.1949}

מרכיבי העדות-**הכרזת האו"ם כ"ט בנובמבר 1947¹**

בחרנו להרחיב על מאורע "כט בנובמבר".

כ"ט בנובמבר הוא כינוי לתאריך 29 בנובמבר 1947, היום שבו האו"ם החליט החלטה מס' 181 על סיום המנדט הבריטי, והקמתן של שתי מדינות עצמאיות בארץ ישראל- מדינה יהודית ומדינה ערבית (תכנית החלוקה).²

הוועדה המיוחדת של האום לענייני ארץ ישראל ביססו את ההחלטה על מסקנותיהם של רוב החברים בה, לפיהם יש לסיים את תקופת המנדט ולחלק את הארץ לאזור יהודי וערבי. בעצרת האום התקיים דיון ארוך ומפורט במסגרת ועדת משנה שהוקמה במיוחד לצורך העניין. בסופו של דבר הוועדה החליטה להקים ועדה נוספת, ביצועית, שתגיע לארץ ותפקידה להוציא את תכנית החלוקה לפועל, שמה היה "ועדת ארץ ישראל". למרות התנגדותם של נציגי הערבים לתכנית החלוקה ואף האיומים לאלימות ולפרעות, ההצעה התקבלה ברוב קולות, ולאחריה התממשו האיומים ופרצה מלחמת השחרור.

פרשת טביעת ספינת המעפילים "רפיח"³

במפעל ההעפלה שלאחר מלה"ע טבעו שתי ספינות מעפילים בלבד, וביניהן הספינה "רפיח" (לשנייה קראו 'אבא ברדיצ'ב'). ספינת רפיח היא היחידה שבה ניספו מעפילים עקב הטביעה.

הספינה נקראה על שם מחנה המעצר של עצורי "השבת השחורה" ברפיח, יצאה מנמל באקאר שביוגוסלביה ב 26.11.46 כשעל סיפונה 785 אנשים.

מפקדה של הספינה היה גד לסקר, והיו מלווים נוספים, אשר כולם יהודים. כבר בתחילת הדרך הספינה נאלצה להתמודד עם ים סוער מאוד. בעקבות הסערה חיפש הקברניט מחסה במפרץ של האי היווני השומם סירינה, שם ניסה להטיל עוגן בלילה שבין ה-7 ל-8 בדצמבר. הקברניט נכשל בניסונו והאנייה נתקלה בסלעים ומים רבים חדרו אליה וגרמו לטביעתה תוך פחות משעה. רוב האנשים הצליחו למצוא את דרכם אל החוף אך שמונה מעפילים ניספו, ו-11 נפצעו.

¹ הכרזת האו"ם כ"ט בנובמבר 1947 נדלה מויקיפדיה

² ראה מפח בנספח

³ פרשת ספינת המעפילים "רפיח" נדלה מאתר הפלי"ם ההעפלה והרכש-

אברהם ליכובסקי, ה'גדעוני'⁴ של הספינה, הצליח לחלץ את מכשיר הקשר וליצור קשר עם המוסד. המוסד, בעזרת הסוכנות היהודית, פנה לעזרת הצי הבריטי לאחר שהוא וצוותו הבינו שללא סיוע המצב באי, בו לא היו מספיק מים מזון ומחסה, עלול להתדרדר לאסון ענק. ביום השלישי אכן הגיע סיוע שתרם רבות לניצולים, ולאחר מכן הגיעו גם ספינות שבאו לחלצם, ושלחו אותם למחנה המעצר בקפריסין. הניספים נקברו על האי ובשנת 1972 נמצאו שרידיהם אשר הועלו לקבורה בארץ ישראל.

המדינה ליטא בתקופת השואה:⁵

שואת יהודי ליטא התחוללה בחודשים יוני עד דצמבר 1941. בתחילת מלחמת העולם השנייה נכבשה ליטא על ידי ברית המועצות, ב-22 ביוני 1941, שנה אחרי הכיבוש הרוסי של ליטא, במבצע ברברוסה, פלשו כוחות של גרמניה הנאצית לליטא, כוחות הכיבוש הגרמנים התקבלו בליטא באהדה כגיבורים, הליטאים שיתפו פעולה עם שלטונות הכיבוש הגרמני, ובתקופה זו נשפך דם רב במקום. לאחר כניסת הגרמנים לליטא החל גל של פגיעות ורציחות של יהודים. אנשי האינזצגרופה (המשטרה) הכינו תוכנית חיסול מאורגנת של יהדות ליטא ועל פי "לוח זמנים מדויק". הקורבנות היהודים אותרו, נעצרו, הושפלו ברחובות במעין תרגילי סדר או ריקוד, והובלו לאתרי הרצח ההמוניים על ידי ליטאים, וזאת כאשר המוני אזרחים צופים בהם, ומביעים הנאה מהמחזה. במבצעים המאורגנים היטב, ובספטמבר-נובמבר 1941 נרצחו מרבית יהודי הערים הגדולות. על פי ספרות המחקר, מנתה אוכלוסיית היהודים בליטא בין 210 ל-220 אלף נפש עד ה-1 בינואר 1941. מספר היהודים ששרדו בשטחי הכיבוש של גרמניה הנאצית בליטא בתום המלחמה נאמד בכ-8,000 נפש. הרציחות ההמוניות של היהודים בליטא היו תקדים בהיסטוריה של ליטא, במספר הרוגים הרב בזמן כה קצר.⁶

הקמתה ורעיונה של תנועת בני עקיבא:⁷

בני עקיבא היא תנועת נוער ציונית-דתית בינלאומית, הדוגלת בערכי תורה ועבודה. התנועה הוקמה בכ"ו אדר א' תרפ"ט 1929, על ידי יחיאל אליאש, בן 21, התנועה הוקמה כתנועת נוער דתית מעורבת לבנים ולבנות.

שמה של התנועה נגזר משמו של רבי עקיבא. הוא מסמל את הגבורה היהודית ואת לימוד התורה. סמל התנועה מבטא את הרעיון המרכזי שלה, "תורה ועבודה": לוחות הברית ולצדם עלי-זית ו-שעורה ועליהם חרמש וקלשון, על הלוח הימני כתובה האות ת', המסמלת את התורה, ועל הלוח השמאלי האות ע', המסמלת את העבודה. את המנון התנועה חיבר הרב משה צבי נריה בשנת תרצ"ב 1932, והלחין אותו מיכאל פרלמן.

⁴ הגדעונים היו יחידת מסתערבים מובחרת במשטרת ישראל, אשר נלחמו בטרור ואספו מודיעין
⁵ המדינה ליטא בתקופת השואה נדלה מויקיפדיה

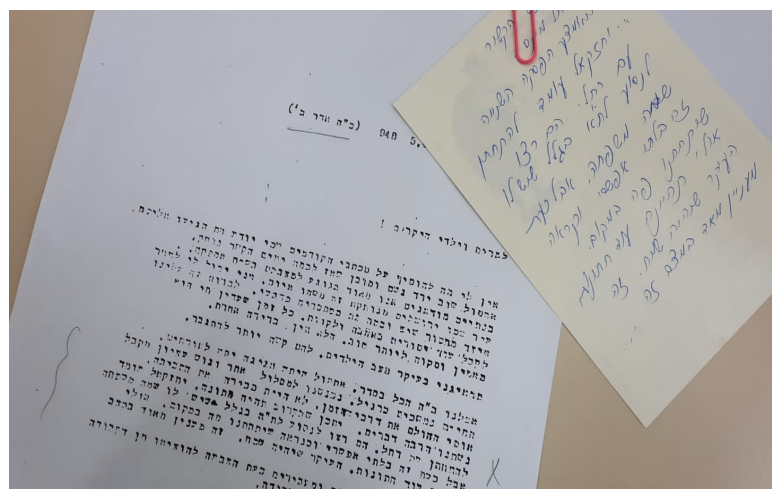
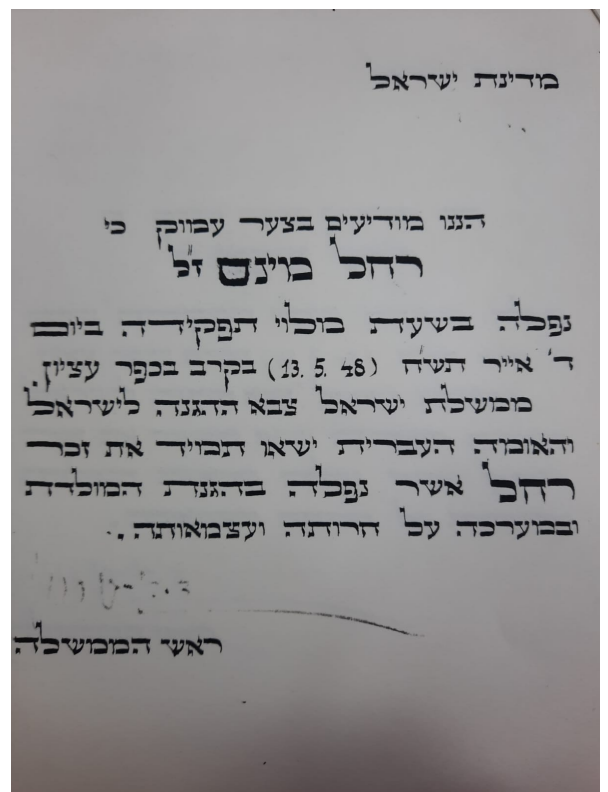
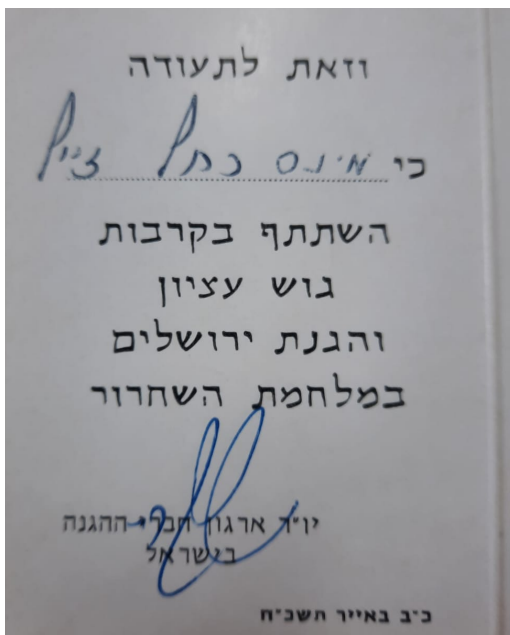
⁶ ראה מפה בנספח

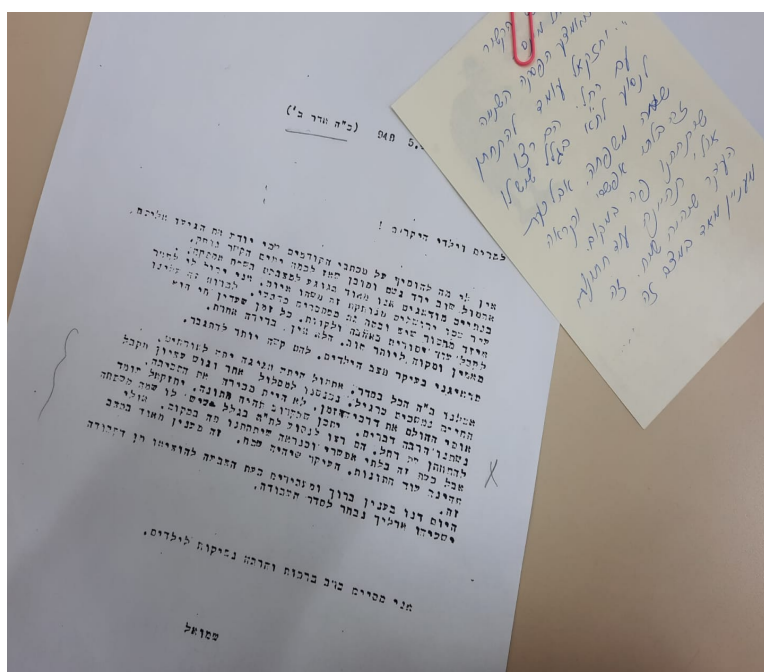
⁷ תנועת בני עקיבא נדלה מויקיפדיה

מקורות מידע-

בעבודה עצמה לקחנו תמונות ומכתבים מהארכיון

הנה כמה תמונות לדוגמא:

המכתב

מכתב זה נכתב על ידי שמואל חבר קיבוץ כפר-עציון אשר מוען אל אשתו וילדיו, ובו עדכן בו על חייו בקיבוץ. בין השאר על רחל ובן זוגה יחזקאל חבריו בקיבוץ. במכתב זה כותב שמואל שרחל ויחזקאל מתכננים להתחתן. הוא כותב שהם תכננו להתחתן בתל-אביב עם נוכחותם של משפחתו של יחזקאל, אך עקב המצור על הגוש הם יתחתנו בכפר-עציון.

ממכתב זה למדנו, אביגיל, נועה ונטע, להבין שבכפר-עציון בזמן המצור, כבר היה תחושה שהם עומדים להפסיד במלחמה, ובקרוב. מכוון שאנחנו רואים שרחל ויחזקאל לא חיכו לאחר המלחמה כדי להתחתן, הם לא חשבו לחכות להתחתן לאחר את המלחמה כי הם חשבו שסוף המלחמה יהיה גם הסוף שלהם.

רפלקציה קבוצתית:

את המשימות חילקנו כך: ללכת לארכיון הלכנו שלושתינו ביחד, לעשות על רחל סיכום גם סיכמנו כולנו ביחד, כל אחת עזרה לניסוח ושיפורה את הכתיבה לפי איך שראתה לנכון. אחר כך את הדברים היותר טכניים כמו הנספחים והמרכיבי העדות חילקנו שווה בשווה בינינו, כל אחת מה שהיא יכולה.

השלב היותר קשה היה השיתוף פעולה כי כל אחת משכה את החבל לכיוון שלה, לא תמיד הסכמנו אחת עם השנייה אבל למדנו לוותר ולהתפשר מתי שצריך ומצד שני כן להתעקש שמהו חשוב ועקרוני לנו, השתדלנו להיות קשובות אחת לשנייה.

כוחה של הקבוצה היה שהתאמצנו בשביל העבודה, וכל אחת הביאה את ה100 אחוז שלה בשביל שהעבודה תעמוד ברף.

אילו היינו עושים את העבודה שוב כנראה שהיינו בוחרות לעשות על עדות, כי הפעם החלטנו לעשות על נצר אחרון, אומנם אנחנו כן מרגישות שבחרנו נכון, אבל אילו היינו צריכות לעשות משהו שונה היינו בוחרות עדות כדי שכן נוכל לחוות גם מזה עדות ולראיין מישהו שהכיר את הנפטר, ולשמוע מיד שנייה את הסיפור ולא מערימת דפים שצריך למיין.

נספחים :

(2)

(6)

